

גיטין ב

משה שווערד

1. ספר שערים מצויינים בהלכה

בקבלן. פרש"י שנעשה עליה קבלן, שהתפיסה בנו מטלטלין לכתובתה, והיא מסרתן לידו בתורת קבלנות והחזירתן לבנו. ע"י במפרשים שטרחו לפרש דברי רש"י, ואעתיק רק דברי הריטב"א וז"ל, פרש"י שכנו התפיסה מטלטלין לכתובה, והיא מסרתן לידו [האב] בתורת קבלנות, והחזירן לבנו. [וברמב"ם (אישות פי"ז ה"ט) כתב, החילוק בין ערב לקבלן, דהערב אומר הנשאי לזה ואני ערב על הכתובה, וזה לא מהני, שלא חסרה כלום, ומצוה עשה, אבל אם האב אמר לכלתו תנשאי לבני ואני ערב וגם קנו מידו מהני, שהאב בעד בנו משעבד עצמו וגמר ומקנה, וקבלן היינו שאומר להאשה הנשאי לזה, ואני נותן לך הכתובה חייב כו'. וע"י בביאור הגר"א (אהע"ז סי' קב ס"ק כא) דהרמב"ם דלא כרש"י כאן שדוקא בהתפיס מטלטלין. וכתב בתשו' מבי"ט (סי' שלט) שאם האם היא אלמנה ונכנסה להיות ערבנית לכתובת בנה, דאין דינה כמו האב, ודוקא בהאב אמרינן דמשעבד נפשיה, ע"ש ראיותיו.

2. תוספות מסכת גיטין דף מט עמוד ב

בקבלן - פ"י בקונטרס שהתפיסה בנו מטלטלין בכתובתה והיא מסרתן לידו בתורת קבלנות והחזירתן לבנו וקשה דאמרינן בגט פשוט (ב"ב דף קעד.) דהיכא דנשא ונתן ביד אין לו למלוה על הלזה כלום ושמא היינו שלקח המעות מיד המלוה ונתן ללוה אף על גב דמשמע התם דבלשון תליא מילתא שמא תרוייהו בעינן.

3. רמב"ם יד החזקה הלכות מלוה ולוה פרק כה

(ה) איזהו ערב ואיזהו קבלן אמר לו תן לו ואני נותן לך זהו קבלן שיש למלוה להפרע ממנו תחלה אע"פ שלא פירש ולא אמר על מנת שאפרע ממי שארצה אבל אם אמר לו הלוהו ואני ערב הלוהו ואני פורע הלוהו ואני חייב הלוהו ואני נותן הלוהו ואני קבלן תן לו ואני קבלן תן לו ואני פורע תן לו ואני חייב תן לו ואני ערב כולן לשון ערבנות הן ואינו תובעו תחלה ולא נפרע ממנו במקום שיש נכסים ללוה עד שיפרש ויאמר ממי שארצה אפרע. [השגת הראב"ד - אבל אם אמר לו הלוהו ואני וכו' עד ממי שארצה אפרע א"א אף זה שבוש עכ"ל]:

(ו) ערב של כתובה אע"פ שקנו מידו פטור מלשלם שהרי מצוה עשה ולא חסר ממון ואם היה האב ערב לכתובת בנו וקנו מידו חייב וקבלן של כתובה חייב. [השגת הראב"ד - ערב של כתובה וכו' עד וקבלן של כתובה חייב א"א כי האב אע"פ שלא קנו מידו עכ"ל]:

4. תוספות מסכת גיטין דף נ עמוד א

מצוה הוא דעבד ולא מידי חסרה - תרתו בעינן אבל היכא דלאו מצוה עבד ולא חסרה כגון שנעשה ערב אחר הנישואין או עבד מצוה וחסרה משתעבד.

5. ספר דבר יעקב

א) תד"ה מצוה וכו' תרתי בעינן - הריטב"א זיהק על תוס' וס"ל שלא בעינן תרתי, אלא העיקר תהוי אם חסריה או לא חסריה, והיכא דלא חסריה אע"פ שליכא מצוה אינו משתעבד. ונ"מ בין התוס' הריטב"א במו שנעשה ערב למי שמחייב עצמו ליתן מתנה לאחר [שהמקבל אינו חסר], לפי הריטב"א אינו משתעבד כיון שלא חסר, ולפי התוס' משתעבד כיון דלא עביד מצוה.

6. ספר דבר יעקב

- המחנ"א [הל' ערב סימן א] והביאור למהר"ם שיף מקשים איך משתעבד ערב אחר נישואין, הרי ערב לאחר מתן מעות אינו משתעבד, דכל הסברא שערב משתעבד הוי משום דבההיא הנאה שמוציא ממון על פיו גמר ומשעבד נפשיה, אבל אם כבר נתן מעות ללא ערב, ואח"כ הערב בא להשתעבד אינו מועיל, וה"נ כאן כיון שכבר נשא אשה והתחייב כתובה ללא ערב, איך חלה התחייבות הערב אח"כ. ותירצו שאח"כ הכא מיירי בקנין ולפ"ז מוכח מהתוס' שערב לכתובה בזמן הנישואין אינו קונה אע"פ שעשה קנין וכמו שסובר הרמב"ם [מלוה כהו הנ"ל מט: אות יא].

ב) בא"ד - תרתי בעינן אבל היכא דלאו מצוה יבד ולא חסרה כגון שנעשה ערב אחר הנישואין

7. ספר שערים מצויינים בהלכה

בע"ח בכינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לוי. נראה להסביר הענין שתיקנו חז"ל נגד התורה שאמרה דדיניה דבע"ח בזיבורית, דמצינו דתיקנו נגד התורה בשב ואל תעשה וכדי שלא יבואו לידי איסור גדול, כגון שלא לתקוע בשופר בר"ה שחל בשבת, ושלא ליטול הלולב כשחל סוכות בשבת, כדי שלא יבואו לידי חילול שבת, והכא אינו שב ואל תעשה, דהרי איכא זיבורית ונותנין להמלוה בינונית, אלא ה"נ כדי שלא יבואו לעבור על ב' לאוין "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך", והכא קיל דהפקר ב"ד הפקר כדאמרינן לעיל (לו:), וכתב הר"ן במס' יומא (פ"ח) דלעבור על לאו כמה פעמים חמור מלעבור על איסור סקילה פע"א. ובמשנה למלך (מלוה ולוה פ"ד ה"ב) כתב, דאפילו ב' איסורין דרבנן גרע יותר מחד איסור תורה.

8. דף על הדף גיטין דף נ עמוד א

בגמ': והתני אברם חוזהא. בגמרא (גיטין נ', א') יש שם "תני אברם חוזהא" - יכולים ליתן שם "אברם" ויהיה למזכרת, **ואף שהקורא לאברהם אברם עובר בעשה (ברכות י"ג, א') - זה נאמר רק על אברהם אבינו.** (ועי' טיב גיטין אהע"ז סי' קכ"ט שמות אנשים אות ד' בשם מהר"י ברונא, ובספר "סדר הדורות" ערך אברם). (ספר דרך שיחה להגאון ר' חיים קנייבסקי שליט"א פ' בראשית)

9. שו"ת מנחת יצחק חלק ד סימן ל

בנדון אמירת קדיש להבת, ובנדון **אם מותר לכתוב ABRAM על אאע"ה** = אברהם אבינו עליו השלום = ובנוגע להמתרגמנים/למתרגמים/ התורה ללשון לעז... **והנראה לענ"ד בזה, דבודאי אין איסור לקרוא את בנו בשם עריסה, אברם, כמ"ש הפוסקים הנ"ל, באם יש איזה סיבה לזה כנ"ל, וגם מצינו (בגיטין נ' ע"א), והתני אברם חוזהא עיי"ש, כמו שציין לזה בתשו' מהר"י ברונא שהביא בס"ש, והובא ג"כ בט"ג שם (אות ד'), וע"כ הטעם, דרק אם קורא בנו אברהם, על שם אברהם אבינו, אז יש איסור לקרוא בשם אברם, ולא אם נקרא בכונה לא על שם אברהם אבינו, וכ"כ בחדושי מהר"צ חיות (לגיטין שם, וחידושי שלא הביא מתשו' מהר"י ברונא לראי' לדבריו, דהגרסא, אברם חוזהא, ולא אבימי חוזהא, כמו שרצה להגיה בסדר הדורות עיי"ש, - ובזה נראה דאף דבנוגע לעיקר השם, כתבו הפוסקים הנ"ל, שכולם נקראו על אברהם אבינו כנ"ל, אבל בודאי מה שמקצרין השם, או קורין לגעוועים, בזה מכוונים רק לבניהם בעצמם, ולא לכוונה על אברהם אבינו ואין איסור בדבר כנלע"ד...**

10. ספר שערים מצויינים בהלכה

יתומים שאמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים כו'. וכן מסקינן בגמ' להלן והלכתא יתומים כו'. ופסקו כן הרמב"ם והשו"ע כמו שציין בעין משפט. וכבר כתבנו במס' כתובות (פז. ד"ה הפוגמת כתובתה) דרוקא לענין דיני ממונות ושבועה אמרינן דגם גדולים דינם כמו קטנים, משום דגדול במילי דאבוה כקטן דמיה, אבל לענין שאר דברים, וכגון להא דאמרה תורה (משפטים כב-כא) "כל אלמנה ויתום לא תענון", בזה כתב המג"א (סי' קנו) דנקראים יתומים עד שלא יהיו צריכים לאדם להסמך עליו להטפל בהם, ועושין כל צרכם לעצמם כשאר כל הגדולים, ועד זמן זה צריכין להתנהג עמהם בנחת וברחמים גדולים, ואפי' הם עשירים, וגם אין חילוק בין אם הוא יתום מן האב או מן האם. ועי' בדברינו לקמן (נב. ד"ה יתומים שסמכו אצל בעה"ב).

11. שו"ת הרמב"ן סימן יט

שאלת זה ששנינו הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ומן הזיבורית ואין נפרעין מהם בעודם קטנים. כל היורשים שונים בדין זה או היתומים דוקא? כי מלשון המורים נראה שכל היורשים במשמע.

תשובה לא מלשון המורים תדקדק אלא מדבריהם תלמוד/תלמד/ שמורים שהמפרשים בפ"א אמרו כן בחיבוריהם ועוד דבר פשוט הוא בגמ' דמפרשי*נן טעמא דשבועה משום דבמילי דאבוה לא ידע והוא הדין וכל שכן במילי דאחיה. וכן לענין זיבורית דלא מסיק אדעתיה דמית ונפלי נכסי קמי יתמי והאי טעמא נמי איתיה באחים ובשאר יורשים. ועוד בלשון יורשים שנינו אותה בכמה מקומות כדתנן והניה אשה ובעל חוב ויורשים וכו' ואין היורשין צריכין שבועה. ושנינו יורשין משביעין אותה ואת יורשיה וכו' מתני' ותניא אבא שאול בן אמא מרים וכו' בין הוא בין יורשיו אין משביעין אבל מה אעשה שהרי אמרו הבא ליפרע מנכסי יתומים. כו' ודאי פטורה היא בין ממנו בין מן היורשים אבל מה אעשה דלפוטרה מיוורשין אי איפשר שכשתבוא לגבות כתובתה על כרחה נשבעת שלא עכבה משלהם כלום ונמצאת שבועת אפוטרופיה נעורת עליה. אבל על בניו היתומים לא הוה ליה למימר מה אעשה דהא מהני פטורה אשאר יורשים וכן לענין אין נזקקין לנכסי יתומים כל קטן במשמע. דהא תלמוד טעמא משום שובר וקטן במילי דמוריש לא ידע. אלא לא דווקא יתומים אלא כל יורשים במשמע.

• ספר דבר יעקב - לה:

(א) והוא גט יבמין הוה - לכאורה קשה דכל השבועה הוי שביעת היתומים, וכאן שבעלה מת ללא בנים יגיבה מנכסיו ליכא יתומים. וצ"ל דיתומים לאו דיקא, אלא ה"ה אם תובעת מאחי הנפטר את נכסי בעלה ג"כ צריכה להשבע דחיישינן שבעלה איתפס לה צרתי.

12. ספר דבר יעקב

עוד מקשה הרשב"א שהתינה במלוה אבל בנוקין לא שייך הטעם דלא מסיק אדעתיה. ומתוך הרשב"א דלפי הצד הזה בגמ' שיתומים פטורים משום שלא אסיק אדעתיה, מש"כ במשנה מפני תיקון העולם קאי אנוקין שלא שייך בהן לא מסיק אדעתיה, ומיירי ביתומים קטנים שאין הניזק גובה מהם אלא זיבורית מפני תיקון העולם, אבל גדולים גובים מהם עידית. L

(יד) או דלמא משום דלא מסיק אדעתא דמלוה דמית ליה ונפלי נכסי קמי יתמי - הרשב"א מקשה דא"כ למה קתני במשנה שהטעם משום תיקון העולם.

13. פני יהושע מסכת גיטין דף נ עמוד א

גמרא או דילמא משום דלא מסיק אדעתיה דמלוה דמית ליה כו'. כבר כתבתי דאע"ג דבסוף פרק גט פשוט [ב"ב קע"ה ע"ב] מסקינן דמלוה על פה גובה מיררשים משום נעילת דלת אלמא דמסיק אדעתיה דמית ליה והכא מסקינן דלא שניא גדולים לא שניא קטנים וע"כ משום דלא מסיק אדעתיה, אלא דיחלק דדוקא לענין בינונית וזיבורית אמרינן הכא דלא מסיק אדעתיה אבל בעיקר הגובינא מן היורשים שאם לא יגבה מהם יפסיד לגמרי בהא ודאי מסיק אדעתיה דמית ליה וקל להבין:

14. רא"ש על גיטין פרק חמישי - סימן ב

ב [דף נ ע"א] אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן משמיה דרב נחמן שטר חוב היוצא על היתומין אע"פ שכתוב בו שבה אינו גובה אלא מן הזיבורית ואע"ג דקי"ל (פ' גט פשוט סי' מ"ט) שעבודא דאורייתא וכל תנאי שבממון קיים וא"כ למה הפקיעו חכמים זכות המלוה וי"ל דלא פלוג רבנן ביתמי והשוו דיניהם בכל מקום לגבות מהן מן הזיבורית ורבא פליג עליה וכיון דרב נחמן ומר זוטרא בריה ואביו קיימי בחדא שיטתא הוה ליה רבא יחיד לגבייהו ועוד דפריך לרבא ואף ע"ג דשני כולהו לא סמכינן אשינווי דחיקי ועוד שינוויי דשני הא דאברם חזואה כר' ישמעאל לאו אליבא דהלכתא הוא דקיימא לן כרבינא דמוקי מתני' כר"ע וכתב הרמב"ן דנראין הדברים כשכתב לו סתם גובה מן העידית ומן הדין שיגבה בין ממנו בין מיררשיו אבל מכיון שתקנו חכמים ליתומים מן הזיבורית אין עוקרין תקנת חכמים בסתם אלא א"כ פירש גבה מן העידית בין ממני בין מיררשי וגמרינן להא מדקיימא לן כאבא שאול בן אימא מרים דאמר (כתובות דף פז.) בין מנכסי בין מנכסאי אלין בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה וכשפירש תנן בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה כך פסק רב אלפס זכרונו לברכה בכתובות (פרק הכותב) אבל רבינו חננאל ור"י ז"ל פסקו הלכה כאבא שאול ואפילו פירש ומיהו הכי מסתבר דהיכא דפירש לא הפקיעו חכמים זכות המלוה [דף נ ע"ב] והלכתא יתומים שאמרו גדולים ואין צ"ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית כתב ה"ר יונה ז"ל הני מילי לענין בעל חוב דלא מסיק אדעתיה דמית ונפלי נכסי קמי יתמי אבל לענין נוקין דדינן מן התורה בעידית לקטנים עבדינן תקנה ולא לגדולים ודברים של טעם הם

15. רמב"ם יד החזקה הלכות נזקי ממון פרק ח

(יא) מת המזיק קודם שישלם אין בית דין נזקקין למטלטלין של יתומים אלא לקרקע וגובין לניזק מן הזבורית מפני שהניזק נעשה כבעל חוב והמטלטלין אינן משועבדין לבעל חוב ואם תפס הניזק המטלטלין בחיי המזיק גובין לו מהן אחר מותו:

16. שולחן ערוך חושן משפט הלכות גביית חוב מהיתומים סימן קח סעיף כא
אם הניזק בא לגבות נזקו, אם הם קטנים, אינו גובה אלא מהזיבורית; מא ואם הם גדולים, גובה כדינו מהעידית.

17. ש"ך חושן משפט סימן קח

(מא) ואם הם גדולים כו' - כ"כ הרא"ש וטור בשם ה"ר יונה והסכים הרא"ש עמו וכ"כ הרשב"א בחדושו פרק הניזקין וכ"כ ה' המ' ספ"ח מהלכות נזקי ממון משמו וכן דעת הר"ן ריש פרק הניזקין אבל דעת הרמב"ם אינו נראה כן וכמ"ש בס"ק ל"ט ומ"ש הר"ן דהכי מוכח בש"ס נראה שכוונתו כמ"ש הרשב"א בחדושו ע"ש אבל נראה לומר לדעת הפוסקים דכי מסיק בש"ס והלכתא יתומים שאמרו גדולים ואצ"ל קטנים בכל גווי פסיק הכי ולא כדקס"ד מעיקרא ע"ש:

18. ספר דבר יעקב

יג' ר' חנינא אמר לפי שאין קצובין - התור"ד
כתב כיון שאינו קצוב אין הלקוחות יכולים להזהר,
וכן משמע מרש"י [להלן נא. ד"ה והלא]. והריטב"א
כתב ב' טעמים, כיון שאין קצובין ליכא קול, ועוד
אפ' תימא שיש קול, מ"מ כיון שאינו קצוב אין
הלקוחות יכולים להזהר.

19. ספר שערים מצויינים בהלכה

ר"ח אמר לפי שאין קצובין. ע"י ברש"י לקמן
(נא. ד"ה מזונות) דמזונות חמש שנים
הוי דבר שיש לו קצבה, כיון שיש קצבה
לשנים. וכ"כ התוס' שם (ד"ה או דלמא). אבל
הרמב"ם (מכירה פי"א הט"ז) כתב, חייב עצמו
בדבר שאינו קצוב, כגון שאמר הריני חייב לזון
אותך או לכסות חמש שנים, אע"פ שקנו מידו
לא נשתעבד. ועי"ש בראב"ד שחולק עליו,
ובמ"מ הביא דהרמב"ן והרשב"א ס"ל
כהראב"ד. וכן בשו"ע (ח"מ סי' ס"ב) הביא
דברי הרמב"ם, וכתב דחלקו עליו כל הבאים
אחריו לומר שהוא משתעבד, והכי נקטינן.
והש"ך (שם סק"ג) האריך בקושיות על
הרמב"ם, וגם דמבואר כאן בסוגיין דדוקא
ממשעבדי אינו יכול לגבות, אבל מבני חרי
יגבה. וטעמו של הרמב"ם פי' הסמ"ע (שם
סק"ט) דאע"פ שהשנים קצובין, מ"מ המזונות
והכסות אינן קצובין שמה יתיקרו. ובמשל"מ
(שם) הביא בשם מהרש"ך, דעד כאן לא קאמר
הרמב"ם דלא נשתעבד, אלא כשלא קיבל ממנו
שום הנאה, אך מעצמו מתחייב, אבל אם קיבל
ממנו הנאה, אגב ההנאה שנהנה ממנו גמר
ומשעבד נפשו. ועי' מש"כ בקצה"ח (סק"ב).

ידן ר' חנינא אמר לפי שאין קצובין - הש"ך
[סימן ס-יב] מקשה מכאן לשיטת הרמב"ם [מכירה
יא-טז] שכתב בשם רבותיו מי שמתחייב דבר שאינו
קצוב אע"פ שקנו מידו לא נשתעבד. הראב"ד כתב
איני יודע מנין הורו כן.
הש"ך מקשה דכאן בסוגיה מיירי בדבר שאין

לו קצבה, וכל הדיון בגמ' האם גובה ממשעבדי,
אבל מיניה דידיה מבני חורין פשיטא שגובה.
הפנ"י מתרץ דכוונת הרמב"ם היכא שהתחייב
מרצונו ליתן דבר שאינו קצוב, לא נתחייב כיון
שאין לו גמירות דעת, אבל הכא מיירי באכילת
פירות ושבח קרקעות שגובה כיון שב"ד חייבוהו,
ולא משום שחייב עצמו, ולכן בזה הרמב"ם מודה
שחייב.

21. דף על הדף גיטין דף נ עמוד א

בגמ': הזיק זיבורית גובה מן העידית. ופירש רש"י: 'הזיק זיבורית גובה - דמי נזקו מן העידית של מזיק, ואפילו עידי עידית וכו'." ומבואר, שבתחילה גובים מן העידית ואחר כך מעידי עידית.

בפרדס יוסף (משפטים) ביאר לפי זה מה שאמרו במסכת שבת (לג, ב), 'בזמן שהצדיקים בדור - צדיקים נתפסים על
הדור, אין צדיקים בדור - תינוקות של בית רבן נתפסים על הדור'. שצדיקים נחשבים רק לעידית ולא לעידי עידית, כי
אין צדיק בארץ שלא יחטא, אבל תינוקות של בית רבן נחשבים לעידי עידית, כי אין בהם חטא כלל, ולכן אם יש צדיקים
גובים מהם, כי בתחילה גובים מן העידית, אבל אם אין צדיקים גובים מעידי עידית אלו תינוקות של בית רבן.

עוד ביאר לפי זה מה שאמרו (שם), 'המבזה תלמיד חכם אין תרופה למכתו', לפי שלדעתו הוא בעצמו העידית ולא התלמיד חכם,
ולכן הוא נתפס בעוון הדור.

22. דף על הדף גיטין דף נ עמוד ב

בגמ': מתנה נמי אי לאו דאית ליה הנאה מיניה לא יהיב ליה מתנה.

ומבואר, שאף בנתינת מתנה יש הנאה לנותן. על פי זה פירש בפרדס יוסף (ואתחנן) את דברי רש"י על הפסוק (דברים ג, כג),
'ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר - ואתחנן אין חנון בכל מקום אלא לשון של מתנת חנם, אף על פי שיש להם לצדיקים לתלות
במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם וכו'. ויש לדקדק מהו הלשון 'מתנת חנם', והלוא כל מתנה היא
 בחינם, דאילו בשכר אין זה מתנה.

אלא בכל מתנה יש הנאה לנותן, ואילו הצדיקים אף על פי שיש להם לתלות במעשיהם הטובים שהם יגרמו להנאה לנותן, מכל
מקום אין תולין במעשיהם אלא מבקשים מתנת חנם, דהיינו מתנה בלא שיהא לכך הנאה לנותן.